

Ferdinando Galiani, włoski prekursor szkoły austriackiej.

Autor: Robert W. McGee

Źródło: mises.org

Tłumaczenie: Maciej Żukowski

Szkoła austriacka nie wzięła się znikąd. Jej podwaliny były tworzone począwszy od starożytności przez licznych ekonomistów i filozofów, w tym Arystotelesa. Do grona prekursorów szkoły austriackiej zaliczyć możemy także wielu hiszpańskich i włoskich scholastyków, którzy zajmowali się zagadnieniami z dziedziny ekonomii.

Kilku ekonomistów pochodzących z Włoch poważnie wpłynęło na rozwój myśli ekonomicznej w Europie, i to na długo przed Carlem Mengerem.

Gian Francesco Lottini (1512–1572) zaobserwował, że ludzie bardziej cenią sobie bieżące potrzeby od przyszłych, a właśnie to stanowi podstawę [teorii preferencji czasowej](#). Bernardo Davanzati (1529-1606) zastosował subiektywną teorię wartości w odniesieniu do pieniądza oraz rozwiązał „paradoks wody i diamentu”¹. Zwrócił także uwagę, że wzrosty cen za jego życia spowodowane były napływem złota z Ameryki, przewidując tym samym założenia ilościowej teorii pieniądza. Geminiano Montanari (1633-1687) całkiem dobrze rozwinął ilościową teorię pieniądza oraz zdawał sobie sprawę z tego, że istnieje subiektywny czynnik mający wpływ na wartościowanie pieniądza.

Włoskim ekonomistą, który prawdopodobnie najbardziej wpłynął na kształtowanie się założeń austriackiej szkoły ekonomii, był Ferdinando Galiani (1728–1787). Urodził się w Chieti, później został liderem włoskiej szkoły neapolitańskiej (*Italian Neopolitan School*). Jego wiedza ekonomiczna kształtowała się między innymi pod wpływem Arystotelesa, Davanzatiego, Locke’a i Montanariego.

Galiani najbardziej ceniony jest za swój wkład w rozwój teorii wartości, teorii procentu i za spostrzeżenia na temat polityki gospodarczej, czyli tematy, które kilka wieków później badane były przez Mengera, Böhm-Bawerka, Jevonsa, Walrasa, Marshalla oraz niemiecką szkołę historyczną.

Stwierdził, że istnieje rozdźwięk między użytecznością a rzadkością, co stanowiło temat rozważań licznych filozofów od czasów Arystotelesa. Swój najbardziej znany traktat — *O pieniądzu* — napisał będąc dwudziestoparolatkiem, jednak praca ta nie cieszyła się wówczas dużą popularnością ze względu na dostępność wyłącznie w języku włoskim. Właśnie tam Galiani sformułował swoje teorie na temat procentu i wartości.

W połowie XIX wieku inny Włoch, Francesco Ferrara, rozszerzył subiektywną teorię wartości i według [Buchanana](#) w pewnych związanych z nią aspektach przewyższał innych uczonych.

Teoria wartości

Galiani zauważył, że cena towaru wpływa na poziom konsumpcji, a wielkość konsumpcji na cenę. Gdy cena towaru spada, popyt na niego rośnie i na odwrót. Jeżeli kraj produkujący i konsumujący 50000 beczek wina zostanie nagle napadnięty przez obce wojska, cena wina wzrośnie, ponieważ więcej osób będzie je pić.

Cena towaru nie jest wrodzona, to raczej kalkulacja wartości w stosunku do innych towarów. Człowiek porównuje jedno dobro do drugiego i dokonuje wymiany tylko wtedy, gdy poziom satysfakcji z uzyskanego dobra będzie równy wcześniej posiadanemu (Adam Smith posunął się dalej, twierdząc, że wymiana ma miejsce, gdy wartość dobra, z którego rezygnujemy jest subiektywnie mniejsza od tego, które dostajemy). Poglądy te dziś wydają się oczywiste, jednak nie były takimi 200 lat temu, gdy Galiani formułował swoje teorie.

Włoski ekonomista zaobserwował także istnienie elastyczności popytu. Jeżeli cena butów rośnie, konsumenci mogą odłożyć w czasie decyzję o zakupie nowej pary, nosząc dotychczas używaną do momentu obniżenia się ceny. Jednak jeśli wzrasta cena zboża, konsumenci nadal będą kupować chleb, by nie umrzeć z głodu. Popyt na buty jest bardzo elastyczny, natomiast popyt na zboża nieelastyczny. Podobnej obserwacji dokonał Marshall sto lat później.

Galiani odkrył ponadto związek zachodzący między ceną dobra a popytem na nie. Bogaci ludzie mogą pozwolić sobie na pewne rzeczy nieosiągalne dla uboższych. Gdy cena dobra spada, część ludzi o niższych dochodach zaczyna je kupować, zwiększając tym samym popyt. Jeżeli cena wzrośnie, część z tych osób przestanie kupować dobro.

Bogaci dokonują zakupu pewnych towarów o niewielkiej lub zerowej użyteczności tylko ze względu na modę. Modnym jest zakup diamentów, woda i powietrze są niemodne. To jeden z powodów wyjaśniających wysoką cenę diamentów, a niską wody i powietrza (lub brak ceny). Przykład ukazuje także, że istnieje różnica między wartością a użytecznością. Włoski uczony zaobserwował, że cena towaru nie jest wrodzona, ale subiektywna. Cena zależy od gustu i siły nabywczej jednostki.

Galiani był także świadomy istnienia prawa malejącej użyteczności krańcowej. Kiedy Davanzati stwierdził, że istnienie żyjącego cielaka jest bardziej wzniosłe i tańsze niż złotego cielca, a funt chleba bardziej użyteczny niż pół kilo złota, Galiani odpowiedział, że „użyteczne” i „mniej użyteczne” są pojęciami względnymi i zależą od indywidualnych okoliczności.

Dla kogoś, kto potrzebuje zarówno złota, jak i chleba, bardziej użytecznym okaże się chleb. Osoba, która wybierze złoto, umrze z głodu. Jednak dla człowieka najedzonego do syta swoją porcją chleba, bardziej przydatne okaże się złoto. Dla głodującego człowieka jedno jajko będzie przedstawiało większą wartość niż złoto całego świata, ale okaże się mniej wartościowe dla tego, który właśnie skończył jeść. Tak więc, Galiani był świadomy istnienia skali preferencji, jak i substytucyjności dóbr oraz malejącej użyteczności krańcowej, czyli tematów omawianych sto lat później przez Gossena, Walrasa, Jevonsa i Mengera. Ten ostatni dobrze znał poglądy Galianiego, o czym świadczy cytowanie włoskiego uczonego w *Zasadach ekonomii*, najslawniejszej pracy Mengera.

Teoria procentu

Böhm-Bawerk podkreślił, że Galiani jako pierwszy zaobserwował, iż odsetki nie są nadwyżką, a raczej dodatkiem za wykonaną usługę. Według Galianiego odsetki wyrównują wartość bieżącą i przyszłą pieniądza. Jest to sposób na zrekompensowanie niepewności wierzyciela, innymi słowy odsetki stanowią rekompensatę za poniesione ryzyko. Tego rodzaju płatność jest

wygodna dla dłużnika i jednocześnie wyrównuje niedogodność wierzyciela spowodowaną brakiem dostępu do pieniędzy w określonym czasie. Wartości te — pomimo tego, że nominalnie różne — są subiektywnie równe, a to ze względu na odroczenie terminu zapłaty.

Böhm-Bawerk poddał krytyce teorię Galianiego ze względu na to, że Włoch spoglądał na odsetki jedynie jako cenę za niepewność lub zabezpieczenie. Böhm-Bawerk objaśnił aspekt preferencji czasowej — obszar zaniedbany przez Galianiego.

Polityka gospodarcza

Galiani sądził, że rząd na ogół nie powinien ingerować w naturalne funkcjonowanie gospodarki. Państwo, które stymuluje rozwój wszystkich gałęzi gospodarki, niczego nie zdoła. Stymulacja oznacza preferowanie pewnej gałęzi w stosunku do pozostałych, więc w jaki sposób jedna gałąź może mieć pierwszeństwo, jeśli wszystkie sektory są stymulowane?

Innym aspektem teorii polityki gospodarczej Galianiego jest konieczność jej implementowania z uwzględnieniem czasu i miejsca. Te same działania stosowane w jednym kraju lub czasie mogą okazać się nieskuteczne w innym.

W przeciwieństwie do fizjokratów, Galiani twierdził, że rolnictwo nie musi być zawsze postrzegane jako nadrzędny sektor. Pogląd o konieczności dostosowywania modeli gospodarczych do miejsca i czasu stał się podstawową zasadą niemieckiej szkoły historycznej, nurtu, który później podawał w wątpliwość zasadność metodologii Carla Mengera. Jednak w przeciwieństwie do szkoły historycznej, Galiani nie zanegował zasadności tworzenia ogólnych teorii.

¹ Znany także jako „paradoks wartości”.